

Teljesíthetők-e az agrártervek?

Csillapodó reformméhség

Mi kell ahhoz, hogy a mezőgazdaság teljesíteni tudja az évi tervét, s eleget tegyen annak a nem szerezni elvárásnak, hogy az idén, öt-öt és fél százalékkal növelje termelését? Megoszlanak a vélemények. Abban azonban az elmúlt hetekben a nyilvánosság előtt megszólalók legtöbbször egyetértettek, hogy az ágazat elé tűzött célok elérhetők. A gyakorlati, illetve irányító szakemberek efféle optimista nyilatkozatfüzerei alighanem nyugtatónak hathatnak mindazoknak, akik kétkedők maradtak, mivel nem veszik készpénznek, hogy az idei időjárás biztosan kedvezni fog majd a mezőgazdaságnak, s hogy az új adórendszer — jótékonyan pártfogásába véve az ágazatot — megállítja az agrárról szakadatlan táglását.

Érdekltség az ablakban

Az idén szükség lesz külső és önbiztatásra is. Am ahhoz, hogy végül ne kelljen csalatkozni, valószínűleg kevés lesz a teljesítmény fokozására, gazdaságosabb munkára szorító hangos biztatás, mert hát a hirtelen ostromozástól, ütemes sarkantúrástól ugyan kimelegedhetünk, ám még a gyorsuló tempóval sem érhetünk soha cél, hiszen nem mozdulunk előre. Ahhoz, hogy a mezőgazdaság kijusson a gödörből és ismét képes legyen a gyorsabb haladásra, elsősorban azt a progresszívítást kell visszazenezni, ami a hatvanas évek végétől húsz éven át jellemezte; ma már ugyanis világosan látszik, hogy az imponáló, nemzetközi mércével mérve is elismerésre méltó fejlődés főként annak köszönhető, hogy a népgazdaság egészének megújítását szolgáló reformintézkedéseket elsőként itt vezették be, illetve tartották ki mellette hosszabb ideig.

De hol van már a tavalyi hó; a dicsőség fénye megkopott, a reformméhség a nyolcvanas évek derekára lecsökkent. Igaz, az eredményesség méréséklődésében körejtársított a tartós aszály, a vissza-visszatérő fagyhullám, meg az, hogy a világpiacra egyre kevesebbet adtak termékeinkért. Csak hát időközben kiderült az is, hogy ennél sokkal több minden mélyíti a bajt; a külpiacra elszorított tetemes (ár)vesztés példál nem oka, hanem következménye a gondok halmozódásának.

A mezőgazdaságtól ma azt kell, azt lehet elvárni, hogy termeljen annyi élelmiszert, amennyi elegendő a hazai javuló színvonalú ellátáshoz, illetve növelje keletre és nyugatra kivitelét, hozzájárulván az ország cserearányának erőteljes javításához. Persze öt vagy tíz évvel ezelőtt sem volt más az alapkövetelmény. Csak azt a gazdasági helyzet volt kicsit kedvezőbb. Most akkor tud az agrársektor másként dolgozni, vagyis eleget tenni a kívánalmaknak, ha — a meghirdetett kormányprogrammal összhangban — kiteljesedik a valódi piacgazdálkodás, a tiszta gazdasági verseny, a nagy- és kisüzemeknek pedig lehetőségek lesz, illetve képesek lesznek vállalkozásuként, vállalkozóként tevékenykedni.

Az agrártermelő vállalkozóvá válása azonban nem a gazdálkodó ujfeszítésével veszi kezdetét; a gazdasági pályát kell átrendezni. Alkalmassá téve azt a vállalkozók becsületes mérkőzésére. Am bármely szerkezeti változás, program csak akkor fog eredményt hozni, ha sikerül megteremteni az anyagi és erkölcsi érdekltség új rendszerét is. És itt az „új” azt is jelenti, hogy ha szükséges a mezőgazdaság szervezeti rendszerén is változtatni, módosítani kell! Átgondoltan, de azért bátran.

Személytelen vagyon

Az anyagi érdekltséget a tésekszenben is nyilván úgy lehetne a legegyszerűbben növelni, ha a tisztessegek munkával előteremtett pénzt a valódi teljesítményekkel arányban osztanák szét. Csak hát az effajta porciózásra egyelőre nincs mód: a központi bérszabályozás és területen is megszorított nem engedélyez három százaléknál magasabb arányú fejlesztést. „Akkor meg hogyan osztónózzuk, miből osztjuk a többletmunkát, a kiemelkedő teljesítményeket, a nagyobb kockázatot vállalókat?” — kérdezik az üzemekben kifogásolva ezeket az intézkedéseket.

Persze, hogy jobb lenne, ha egyáltalán nem volnának ilyen, az önállóságot sértő regulák. Ezek megszüntetésére törekedni is kell. Am ameddig nincs garancia arra sem, hogy a különböző mezőgazdasági üzemek csak a valódi teljesítményt élelőnek, a társadalmilag szükséges és hasznos termékeket előállításukért fizetnek többet, ugyanakkor főhagyának a gazdaságtalanul, csak támogatással előállítható áruárak teremtésével, addig nem a bérszab-

lyozás korlátainak teljes főlsmolását sürgető harc folytatása a legfontosabb teendő.

Mindenképpen célszerűnek látszik elsőként a meglévő mezőgazdasági termelőszövetkezetek háztartásán körülnézni — és sörpörni. Tagadhatatlan, hogy az elmúlt évtizedekben az ágazatban végbement centralizáció — a tésekszenösszevonása például — szép eredményeket is hozott. Ezek közé sorolható a különböző növénytermesztési és állattenyésztési rendszerek létrejötte is. Am szembe kell nézni azzal is, hogy a centralizációnak a legtöbb esetben nem volt tényleges gazdasági oka, az erők összevonását jobbra politikai megfontolások mozgatták. Ma már nem állja meg a helyét az a nézet, hogy csak az óriás, a legalább 5000 hektáros tésekszen alkalmas magas színvonalú gazdálkodásra, a kisebbek, az 500–1000 hektárosak viszont egyáltalán nem. A koncentráció valódi indoka a múltban a szerényen csordogáló anyagi források környékén keresendő: ahhoz ugyanis soha nem volt elegendő pénz, hogy minden üzemet — kicsit, közepesen — ellásson korszerű eszközökkel, melyek nélkül elképzelhetetlen a kifutott földművelés.

Az óriássá duzzadt szövetkezetekben azonban éppen az a serkentő erő kezdett sorvadni, amitől a szövetkezet más, mint az állami vállalat; az utóbbi másképp éltetve a szövetkezeti közös tulajdon mindinkább elszemélytelenedett, a tulajdonos tagság valódiában munkavállaló, bér-

szakos kollektívájának tekinthető már, akiket egyre kevésbé érdekel a gazdaság jövője, a közös vagyon gyarapítása, annál inkább a személyes jövedelmének emelése.

Holott az egyéni boldogulás és gazdagodás kútját mostanában csak a tésekszen jövedelmének, vagyoniának növekedése táplálhatja, hiszen az lesz képes csak vállalkozni, akinek masszív alapja van. Ahhoz, hogy egy-egy gazdaság fejlődhesse, rugalmasan kell alkalmazkodnia a változó hazai és külpiazi kereslethez. E követelménynek pedig akkor tud eleget tenni, ha a nagy gazdaságon belül egyre több lesz a kisebb, önálló-szággal rendelkező termelési egység, ahol ismét erősödhet a dolgozók érdekltsége. Nem titok, hogy ilyen, részleges vagy teljes autonómiát kapott kis gazdálkodói körök már több éve vizsgálják a gyakorlatban; van, ahol a bérleményi rendszert tartják jónak, máshol a szerződéses formára, az általánosan elismert részlegekre vagy az ipari szolgáltatás szakszakra esküsznek. Vannak gazdaságok, ahol nem egy, hanem többféle önálló egység működik egymás mellett. Am az is tény, hogy ezeknek a kis sejtnek a gazdasági súlya a legtöbb helyen még csekély.

Támogató hátszél

Az egyéni érdekltséget azonban nemcsak a meglévő szervezeti kereteken belül kell keresni, hanem új gazdálkodási formák megteremtésével is.

Megmenekül-e a beremendi Kristály-barlang?

Az igazi csoda

Féltelmes ezeknek a hatalmas tömböknek a könnyed játéka... A fénypásztá elcsúszkál a kristályokkal telerakódott sziklákon, az árnyak mozdulása meglepetéssel a kiálló dudorokat, a rejtelmes utakat ígérő hasadékokat, az alattunk lévő mélységeket, a barlang oldalát, mennyezetét. Valahonnan felülről kövér vízcspek hullanak a mélyebb, a barlang alján lévő tóba, mélyhangú csengettyűk visszhangzanak. A határokat nem látom, csak ahol a fény felragyogtatja a falakat összefüggően borított hóféhér kristályokat.

Meghalt és újjáéledt

A beremendi Kristály-barlang legmélyén vagyunk, a Tavas-teremben. Az ámulattól mozdulni sem tudok.

Mint egy óriási, két lépcsőfokkal tagolt palacsintasütő: a beremendi kőbánya. A szintek közötti magasság különbség 15–18 méter lehet. A lerobantott síkok csaknem merőlegesen dőlnek a bányatálp felé, a falak jobbra szürkék, itt-ott bauxitos, vasoxidos foltok barnállanak. Túl a „palacsintasütő” szemközti oldalán éppen az egyik nagyobb barna folt közelében — megtörik a leányászott felület egyenletes símsága. Az előreugró pillér aljában barna vasajtó.

— A technika a következő... — figyelmeztet Kiserőm, s egy kötélen előreereszkedve a barlangba, mutatja, hogyan lehet lejutni.

A nagyteremben vagyunk, a bejárat alatti 15–20 méterrel. Óriási tömbök zuhanak le a mennyezetről, a közeteket is elgyengítő idő vagy a robbantások következményeként. Meg kell nézni, hova lépünk.

— Ez a rész — mondja Dobosi Tamás, tájvédelmi felügyelő az OKTH dél-dunántúli felügyelőségén, rutinos barlangász — vélhetően még hideg vizes barlang volt. A hévizek gőzei csak később kezdtek el dolgozni. Jól érzékelhető, hogy a barlang már többször meghalt, és többször újjáéledt. Végül is: legkevésbé 65–70 millió évvel ezelőtti a kőzet, amelyben kialakult, kapott elég időt az ismételt feltámadásokra.

Három évvel ezelőtt, november 12-én egy robbantás nyomán üreg nyílt meg a beremendi kőbánya falában. Akkor persze még senki sem tudta, mekkora, mi van benne. A nagyterem úgynevezett felső főtéje bizonyult csak járhatóknak, amíg a környezetűdő barlangászok meg nem jelentek. A kőbánya ugyanis azonnal jelezte az OKTH-nak a barlang megnyitását.

Dobosi Tamás kicsit bölkszik a nagyterem alsó részében — csizmája alól kiperdülő kövek zaját, lámpájának imbolgóját — fényét mind messzebbre hallom-látom —, visszatérte után kicsit jobbra, felfelé mutat:

— Arra megyünk. A Kristály-terem, a Mosópóros felé...

Apró, sötét hasadékok az irány, ahova ugyan oldalazva még beférünk, de hamarosan szűkülni kezd a járat, s végül már guggolva, hason csúszva jutunk csak előbbre. És nagyon vigyázva — többször is felhívja a figyelmet Dobosi Tamás —, nehogy a cseppköveket, a mind sűrűbben látható kristályokat leverjük a falról. Ahogy egyre beljebb jutunk, kifejtettebbek lesznek ezek a kristályok, s fényesebbek. Néhol a kalcitall telerakott falakat mintha karfiollal borították volna be, máshol aragont — üvegszerűen fehér, kis csomókban „ágaskodó”, szürös kristályok — ragyog fel a fényben; van, ahol a fehér talat a hantit színezi gyengéden barnára. A Kristály-teremben végre fel lehet állni. Nem tudok mára gondolni, mint hogy ennél csodálatosabb nincsen. Kiserőm leint:

— Majd lejjebb... Ott az igazi csoda!

Kardfogú tigrisek temetője

A beremendi Kristály-barlang hossza — legalábbis az eddig feltárt járatát — mintegy 700 méter. „Közembernek” járhatatlannak, oly meredek kúrtók, mély szakadékok, szűk nyílások, csúszós részek vannak, hogy képtelenség gyakorlat nélkül akár 10 méterre is jutni. Vagyis: soha sem lesz megnyitva a nagyközség előtt. Mesterséges beavatkozással csak úgy lehetne járható utat törni, hogy éppen azokat a csodálatos kristályokkal telerakott falakat kellene lebontani, amelyek miatt még így — tulajdonképpen csak a szakemberek körében ismert — és Európában hírd ez a barlang. Egyedülálló a maga nemében.

Mindez egy 60x42 méteres alapterületű tömbben, ahol a bejárat legmélyebb része 38, a legmagasabbra eső 26 méterre van. Ez a tömb tele, de tele járattal — és gömbfűlkékkel. Itt-ott, mint egy hatalmas szajtnak, lyukról lyukra préseljük magunkat előre. Ezek a gömbfűlkék is egyedül teszik a barlangot: szabályosak, nyitottak a hévizek aktív munkájának eredményeként.

Es nemcsak a peleológusok — a barlangkutatók — érdeklődését keltette fel. Az egyik, rendkívül nehezen megközelíthető járat az úgynevezett Csont-ág. Vélhető: hajdanában fent nyitott kúrtó volt, s a járat a belezuhanó állatok temetője lett. Kardfogú tigrisek, rácsálók és más emlősök csontjait találták meg itt.

Fölfedezése után a barlang majdnem „állatorvosi ló” lett: a kutatók mindazt, amit más barlangokban megkívántak kímélni, a beremendiben akarták felfedezni, begyűjteni... Dobosi Tamásnak a szakmával is meg kellett birkóznia, mígnem a dupla ajtó

A szakszövetkezetek persze nem tekinthetők új formának, hiszen jelenleg is működik az országban hatvan. Még hozzá a legtöbbjük jó eredménnyel, sőt, kijelenthető az is, hogy a termelőszövetkezeteknél lényegesen lazább keretek közt tevékenykedő szervezetek az elmúlt években jobban elviselték az elvonó jellegű gazdaságpolitika erősödő szorítását, mint a tésekszen. Akkor mégis miért a friss lehetőségek között emlegetjük ezeket? Azért, mert a szakszövetkezetekre hosszú-hosszú évekig úgy tekintettek, mint egy ideiglenes megállóra, ma viszont a gazdaságpolitikától nemcsak zöld utat, hanem lendítő hátszelet is kaptak. Ma már az agrárirányítás, sőt, a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa is elképzelhető, elfogadható, lépésnek tartja, hogy egy-két éven belül, akár 30–50 állandó veszteséggel bíró mezőgazdasági termelőszövetkezetből legyen egyszerűbb formájú szakszövetkezet, amennyiben az átalakulás nem csupán, „zanzásítást” jelent, hanem a hatékonyabb munka új keretnek felállítását.

Az egyéni és kollektív érdekltség gyarapításának viszont mindenképpen új lehetőséget adhat majd a mezőgazdasági szakszövetkezetek, amelyek elsősorban a kistermelőket fogják össze, koordinálva a termelést és az értékesítést. E formának a nagy szövetkezetekkel szembeni előnye egybe esik a nagy szövetkezetekkel szembeni hátrányával: az elcsúszló hierarchikus szervezet, s hogy osztható tulajdon alapján működik.

A támogató szél azonban veszélyeket is rejt: jó lenne elkerülni, hogy a kívánt és szükséges vitatáborlástól föltűről kezdeményezték. A csónakban ülőknek kell dönteni arról, mikor és milyen hajón kívánnak előre haladni.

Horváth L. István

TABI LÁSZLÓ

Valamiről valamit

A bölcs ember aránylag ritka, s ha egy körüli járdaszízen egy-idejűleg kettő is akad belőle, az mindenképpen említésre méltó esemény.

A két bölcs egyike — miért is kertetnek? — jómagam vagyok. A másik bölcs nálam néhány évvel fiatalabb, arasznyival alacsonyabb, ugyanannyival szélesebb, köbitalomra néve tehát egyformák vagyunk. Rajtuk kívül a kevésbé bölcsék egész tömege szorong, a szóban forgó járdaszízen, ifjak és idősebbek, nők és férfiak vegyesen.

A Nyugati pályaudvar felől hided szél fúj, hull némi hó is, de amint földet ér, nyomban el is olvad. Látjuk cuppog a közlekedni vágyók lába alatt. A közlekedés népszerű eszköze, a hatos villamos egyelőre még fel sem merült a horizonton. Akik a járdaszígről lépnek a sínekre, hogy onnan fürkesszék a messzi távot, letörten lépnek vissza az egyre gyarapodó közönségbe. Közülük egyesek áramszünetet emlegetnek, e szó hallatára jebes borzongás fut végig a szigetlakókon. Hogy közöttük két bölcs is akad, azt a tárgyilagossá szemlélő még csak nem is sejtethetné. Pedig ez az igazság, amint az csakhamar kiderül. A szemhatáron ugyanis végre feltűnik a villamos.

A tömeg mozgásba jön, készülődik az ostromra. A villamosra feljutni — ez most az élet célja és értelme. Ennek érdekében némelyek máris lökdösődni kezdik a mellettük állókat, nyilván meztől akarják elfoglalni a peront. Hogy asszony a karjára veszi körülbelül tizenkét éves erőteljes fiúgyermekét, erejének végső megfeszítésével; fordítva alighanem könnyebben ment volna a dolog, de ki enged előre egy fiúcskát a karján ülő édesanyjával? Csak két férfi tartja távol magát a rohamra készülő tömegtől, hátrább lépnek, és kissé gúnyos, de mégis elnéző mosollyal szemlél a frontra indulókat. Nyilván sejtik az olvasó, hogy e két férfi azonos a jelen dolgozatunk elején említett két bölccsel. Hát persze.

Egyre pillant a két bölcs és tekintetük azonnal elárulja, hogy rokonlelkek, hogy az élet lényeges kérdéseiről egyformán vélekednek. E felismerés a testvéri érzés gyengéd melegével tölti el a szívüket, s egyiküket szóra készíti. E szavakkal fordul hozzám a másik bölcs:

— Tessék csak nézni... Mint az állatok...

Ez a kissé nyersen megfogalmazott vélemény természetesen arra a minden bölcsességgel nélkülözött tömegről vonatkozik, mely a villamos ostromát megkezdte. Mondanom sem kell, hogy a jármű zsúfoltnak érkezett, a leszállókat nem hagyják leszállni a felszállni akarók és vicaverza. De mért is piszmognék e tébolyult tolongás — majdhogyan nem ökölharc —

A Magyar Nemzet megkérdezte:

Mikor lehet ismét hitelbe vásárolni mosógépet?

Ismeretes, hogy a tavalyi felvásárlási láz egyik „eredményeként” átmenetileg felfüggesztették a hitelfolyósítást néhány kapcsolódó cikkre: az automata mosógépre, a színes televízióra és a hűtőszekrényre. Azóta a hírek szerint konszolidálódott a helyzet a kereskedelemben meg az OTP-nél is. A kormányzóvivő minapi tájékoztatása szerint a betétiállomány összege a múlt év végén 10 milliárd forinttal meghaladta az egy évvel korábbit. Mindezek után számítani lehet-e rá, hogy rövid időn belül ismét lesz áruvásárlási hitel a szóban forgó termékekre?

— Mindenekelőtt osszassunk el egy esetleges félreértést: bármekkora volt is a tavalyi utolsó hónapokban a kivet az OTP-től kaptak, maradt benn elég pénz az áruvásárlási hitelek fedezetére — jelenti ki dr. Pósfay Miklós, az OTP bankgazdai főosztályának vezetője, akihez először fordulunk kérdéseinkkel. — Mivel éppen november elején, a áruvásárlási hitel részleges felfüggesztésekor emelték a hitelfajta kamatát 9-ről 12 százalékra, még azt sem lehet mondani, hogy ez a banki üzletág deficitessé volna. Egszerűen arról volt szó, hogy a felsorolt cikkek hiány volt, ezért értelmetlen lett volna a kereslettel hitellel is tüzelni.

— Mindezek után mikor lehet ismét hitelbe vásárolni automata mosógépet?

részletes eseteleléssel? — jól ismeri az ilyesmit minden budapesti lakos.

— Mintha ez lenne az utolsó villamos... — felelem társamnak a bölcsességben, rámutatva nézetünk azonosságára e néhány szóval. Erre ő — mert nyilván élvezni akarja egymásra találásunk örömet — így folytatja a párbeszédet:

— Pesten mindenki mindenre mindig ráér... De a közlekedési eszközökön megőrülnek... Mi más ez, ha nem valami barbár tömegpszichózis?

Mi tagadás, jól mondja — gondolom magamban. Hiszen két perc múlva itt a következő villamos, jöszörelve üresen. És mi az a két perc az idők végtelenéhez képest? Hová rohan ez Ember? Mért őli egyik a másikat két vagy három perc miatt? És mert ezt csak magamban gondolom, ő kénytelen folytatni a társalgást:

— Legazolyjak egymást könnyörtelenül, hogy feljussanak a kocsira, három megállóval odább leszállnak, beülnek a presszóba és másfél órán át bámulnak ki az ablakban.

Es íme, emelkedett gondolkodásunk jutalmaként máris feltűnik a következő hatos. Mindössze néhányan várjuk, kettőnkön kívül hat-nyolc újonnan jött. Begördül a villamos, félig üresen, válogatni lehet az ülőhelyekben. Mi két bölcsel leülünk egymással szembe, s meglegedetten mosolygunk: minő jó dolog, ha ez ember úrrá tud lenni atavisztikus ösztönein! Hiába no, parányi bölcsesség és még a lábát is kinyújt-hatja az ember.

De mi ez? Mért nem indulunk, amikor már régen zöldet mutat a lámpa? S ekkor megszólal, — vagy inkább eldördül — fejük fölött a hangszóró: „Tessék leszállni! A kocsit meghibásodott!”

Es újfent lent állunk a latsyaban. A többiek, a minden emberi érzésükből kivetkőzött barbárok hada már valahol a Blaha Lujza téren járhat.

Némi részvétellel pillantunk egymásra, szavunk immáron nincs. Mi is lehetne? De bizonyos, hogy — mint rokonlelkekhez illő — ugyanazt gondoljuk magunkban.

Hogy tudniillik nem elég bölcsnek lenni.

Tülekedni is kell hozzá.

2.

A nagyhírű étteremben ülök a szépen terített asztal mellett. Ebédelni fogok. Tanulmányozom a gazdag étlapot; áhítatos pillanatokat... A pincér, akinek a fennhatósága alá tartozom, türelmesen várja, hogy mit választok. Amikor látja, hogy cigarettát dugok a számba, előkapja az öngyújtóját, és tűzet ad. Az öngyújtó kattan, lángot vet és egyidejűleg halkkan kis dallamot cincog. Mindenki látott már ilyet. Miközben rágyújtok, balsejtelem fog el. Nekem itt zenés árakat fognak számítani.

— Ezt talán a Kereskedelmi Minisztérium tudná megmondani. Az OTP ugyanis annak egyik jogelődjéről, a Belkereskedelmi Minisztériumtól kapta meg a listát azokról a termékekről, amelyekre átmenetileg felfüggesztették az áruhitelt.

Kereskedelmi Minisztérium, Béhm Imre, a közgazdasági főosztály helyettes vezetője:

— Mi kérem, „fönlről” kaptuk az utasítást a vásárlóerő mérésére. Ennek alapján állítottuk össze a listát azokról a termékekről, amelyekre az áruhitel felfüggesztését javasoltuk. Ebben a bűtör is szerepelt, ezt azonban ugyancsak „fönl” kihúzták belőle.

— Azóta nem jött újabb utasítás „fönlről”? Esetleg nem kezdeményezi a minisztérium a hitellezés újbóli megindítását?

— Az utóbbi akkor lenne indokolt, ha hitel nélkül nehéz lenne eladni az árukezelést. Ilyen jelzésről nem tudok, de ebben különben is az áruforgalmi főosztály az illetékes. Felső utasítás sem készített eddig az intézkedés hatályon kívül helyezésére.

A közgazdasági főosztály vezető-helyettes illetékessége itt véget ért. Maradt volna még Márai Lajos, az áruforgalmi főosztály vezetője. Am, hogy ő többet tud-e, azt nem sikerült megtudnunk, minthogy az utóbbi 48 órában szinte megszakítás nélkül értekezett. (S. L.)

Mészáros Attila